

Zwingli nézete az evangyéliomi tanácsokról.

Köztudomású, hogy a római egyház erkölcstani felfogásában s rendszerében jelentékeny helyet foglal el az u. n. *evangyéliomi tanácsokról* szóló tan, a mely alapjául szolgál annak, hogy valaki többet tehessen, mint a mennyi a kötelessége, — hogy valaki érdemet szerezzen a megfelelő alap-törvények teljesítése nélkül és hogy mindenek mellett, mint szent ékeskedjék abban a sorban, a melyet semmi más nem létesített, mint a tévelygő hit, a melynek nincs határozott isten-fogalma, biztos isten-eszméje s a mely mindenek fölött nem tud megszabadulni a pogány vallásos elemektől.

Az is köztudomású, hogy három ilyen *evangyéliomi tanácsról* tanít a római egyház, *consilia evangelica* néven nevezve azokat s mindeniket próbálván visszavinni a szent-írásra, természetesen olyan magyarázattal, a melyet bátran nevezhetni feje-tetejére állítottnak s olyan célzattal, a melytől megborzad a tiszta s nemes erkölcsi érzés.

A három evangyéliomi tanács: *a szüzesség, a szegénység és az engedelmisség.*

A reformátorok között legszabadelvűbb felfogásúnak van elismerve Zwingli, a kinek iratait tanulmányozva, önként merült fel előttem a kérdés: vajjon ez a szabad gondolkozású reformátor mit tartott a római egyháznak erről az erkölcsi tekintetben olyan végzetes tanárról, melynek sorvasztó hatását még ma is érzi ez az egyház, a mely az emberi lelkeket úgy megkötözi, hogy a hamisság-köteleit nem bírják szétszakgatni.

Zwingli részint az ő úgynevezett *Conclusiones*-iben azaz az ő 67. tételében, részint s főként az ő „*Magyarázat az igaz és hamis vallásról*” című iratában foglalkozik ezzel az erkölcstani kérdéssel s ez utóbbi irata alapján felfogását a következőkben mutatom be az evangyéliomi tanácsokról.

Általában *fogadalmak* czímen nevezi az evangyéliomi tanácsokat és azzal a kijelentéssel vezeti be előadását róluk, hogy

vannak „olyan istentelen és annyira ostoba fogadalmak, a melyek ahhoz hasonlók, mint ha valaki azt ajánlaná fel a királynak, hogy ezer ellenségnek a fejét fogja beszállítani a maga teljes sérületlen állapotban maradásával.“ És hozzáteszi, hogy „Dávid se, Herkules se volt, de soha senki se volt annyira elbizakodott, hogy annyi fejet a maga sértetlenül maradásával s visszatértével ígért volna.“ Azaz: tiszta dolog, hogy istentelenség, ostobaság, elbizakodottság olyan fogadalmakat tenni, a minők a *szűzesség, szegénység és engedelmesség*, a melyeket a kik tesznek, úgy mond: „figyeld meg, hogy nem tudatosan teszik s maga az illető buzgolkodó vagy ostoba, vagy tettető.“

A *szűzességről* szóló fogadalmat, vagy evangyéliumi tanácsot veszi legelőször s legbehatóbban vizsgálat alá, a melyről a következőket írja:

Krisztus a Máté 19, 11-ben ezt mondja a szűzességre vonatkozólag: „*Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται...*“ azaz: nem mindenek veszik be ezt a beszédet, hanem azok, a kiknek megadatott. . . A beszéd pedig szól a házassági elválásról, de magáról a házasságról is s vonatkozik a megjegyzés a 10-dik versnek erre a pontjára, a melyet a tanítványok koczkatattak meg: „*Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.*“ Vagyis: ha így vagyon a férfúnak dolga az ő feleségével: *nem jó tehát megházasodni.*

Zwingli szerint az Idvezítő nyilatkozata: *azokra szól ez, a kiknek megadatott*, azt jelenti, hogy a *kik nem képesek szűzen maradni*, azok ne vállalkozzanak rá, mert ha arra való képesség nélkül vállalkoznak: *istentelenek* lesznek, mert olyat cselekesznek ezzel, mint ha valaki arra vállalkozik, hogy a barátját egész esztendőn át ellátja a barátja erszényének tartalmából! . . . Mert a szűzességet felajánlani az Istennek, nem jelent egyebet, mint azt, hogy *én azt fogom adni az Istennek, a mit másképen nem teljesheték, csak úgy, ha ő, az Isten megadja azt nekem.*

Bevonja Zwingli a tárgyalásba az itt semmiképen sem mellőzhető I. Kor. 7₉ részletet is, a hol tudvalevőleg ezeket mondja Pál apostol: „Hogyha magokat meg nem tartóztathatják: házasságban éljenek, mert jobb házasságban élni, hogy nem mint égni.“ És így fűzi hozzá a mondani valókat:

„Égsz tehát? . . . házasodjál meg, mert jobban és helyesebben cselekszel, ha a féktelen szenvedélynek tüzeit házasságban élve kioltod, mintha égve nyughatatlan és tisztátalan lelket hordozassz. Hogy pedig meddig kell hordoznod a gyúladást, senki sem mondja meg jobban, mint önmagad. . . .“

Kicsoda vonhatja kétségbe a helyes magyarázatot és vajjon nem igaz-e ez az állítása is a reformátornak: „Általában a legkevesebben vannak a halandók egész sorában, a kik nem égnek

és én nem tudom, vajjon volt-e valamikor valaki, vajjon van-e ma, a ki nem érezte a vágnak tüzeit?”

Azaz: a reformátor egy tapasztalati tényt állapít meg egész kérlelhetetlenül, hogy ennek a tapasztalati ténynek az előtérbe helyezésével magát a házasságot tisztán az ember saját belátási képességére bizza, a melynek nincs semmi összeköttetése a fogadalmak rendszerével, hanem kizárólag azon fordul meg: akar-e az ember nősülni vagy nem, — bir-e a nem nősülésre való elegendő erővel s olyan erővel ég-e benne a vágy, a szenvedély tüze, a melynek égése nem birható el, hanem a házasságban élés az erkölcsi kötelesség.

Nyílt és őszinte beszéd, a melynek további tartalmában Pál apostolnak az idézett helyen való többi előadása érvényesül, a melylyel a reformátor úgy foglalkozik, mint magának a házassági viszonynak a két fél részéről való megtartási kötelezettségét megállapító előadással, úgy azonban, hogy még mindig maga a szeretet, vagy a *szerelemre gondolás* az irányadó, mert ezt mondja: „ha tehát érzed, hogy a lelked a szerelemre való gondolásban ingadozik . . . hogy ne égj állandóan: házasodjál meg.”

Mindezek után pedig ezt a véleményét nyilvánítja ki a reformátor:

„Mindezekből tehát látjuk, egyenlő módon mondatik: Ha nem tartóztathatod meg magadat: házasodjál meg és ha a szűz férjhez megyen, nem vétkezik. Tehát egyaránt szabad mindenkinek házasságot kötni.”

Tehát isteni parancs, a mely a házasságot tiltaná, a nősülést lehetetlenné tenné, a szűzen való maradást meghagyná, sőt kötelezné: egyáltalán nincs. Evangyéliomi tanács, a melynek megtartása által a szűzességre vonatkozólag valami érdem következhetnék be bárkinek az életében s erkölcsiségében: egyáltalán nincsen!

És hogy a fogadalmakat minden ponton megverje, sorra veszi a lehető ellenvetések, minők a Máté 15₆ . . . a Numeri 6 . . . a LXXVI. Zsoltár 12 helyek s kimutatja róluk, hogy azokban sincs semmi alapja a szűzesség evangyéliomi tanácsolásának.

Egyébiránt a reformátor általában is kifejezi az evangyéliomi tanácsokra vonatkozó tiltakozó felfogását, a midőn így szól: „Általában minden fogadalmat erre a kettőre vihetni vissza: Vagy azokat fogadjuk, a miket az Úr parancsol, vagy azokon kívül, a miket az Úr parancsol, a melyek önkéntesek. A kik tehát azt fogadják, a mit az Úr parancsol, elbizakodottan cselekesznek, mert arra törekesznek, hogy jobban elvégezzék azt, a mit az Úr parancsol, mert hozzáadják a magok fogadalmát vagy esküjét, . . . a mi micsoda más, mint a legrosszabb bolondság és a hitnek gyengesége. . . . Ha pedig valami olyanokat fogadnak, a melyek

nincsenek az Isten törvényében: hiába valók . . . mert azt mondja Krisztus a Máté 19₉-ben: hiába tisztelnek engem tanítván emberek tudományát és rendeleteit, . . . és minden plánta, a melyet az én mennyei Atyám nem plántált: kiszakíttatik. (Máté 15₁₃) . . .“
 „Micsoda bolondabb van, mint az Úrnak valamely új dolgokat ígérni, mintha azokat, a melyek eddig parancsok voltak, betöltöttük volna, s ráadásul, még a magunkéit is hozzáadjuk? Ugyan kicsoda töltötte be valamikor csak ezt az egy parancsolatot is:

„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat? . . .“

Ez az általános nyilatkozat, beékelve a szűzességre vonatkozó fejtegetés közé, azt bizonyítja, hogy a reformátornak a részletes tárgyalás alapul szolgál általános igazságok s tételek elvönásához, a mit közben is jónak tart megcselekedni, még a rendszeresség rovására is. S hogy ez így van, azt legjobban bizonyítja ez a részlet-tétel, a melyet a szűzességről szóló fejtegetéshez csap mintegy hozzá:

„Nyíltan beszélek és igazán: A szűzességnek, szegénységnek és engedelmességnek . . . a fogadalmi: menhelyek és az isteni törvénynek az elferdítései. . .“ Vagyis ezek az evangyéliumi tanácsok, már a szűzességről szólva is, olyan természetűeknek tűnnek fel, a melyek semmiképen sem egyenlő tartalmuak az isteni törvénytől!

A *szegénységi* evangyéliumi tanácsról ezt a véleményt nyilvánítja:

„Mit használ szegénységet fogadni? A keresztyén lélek nem keresztyén, ha nem szegény. *Mert boldogok a lelki szegények.* Tehát a törvény szerint mindnyájan szegények tartozunk lenni, — a kik pedig nem azok, nem engedelmeskednek a törvénynek. Tehát miért fogadják azt, mintha jobban megőrizhetnék a fogadalmat, mint engedelmeskednek az Isten törvényének?“

Azaz a reformátor a törvényt, az isteni parancsolatot és az emberi fogadalmat s vállalkozást állítja egymás mellé, egymással szembe, hogy a törvény nagyságát, az isteni parancsolatot egyetlen nagy voltát hirdesse, a melyhez semmiféle emberi találmánynak nem szükség hozzájárulnia. S milyen áthatolhatlan korlátot állít fel ezzel a logikai folyamattal: „Ha gazdag vagy, nincs rá szükség, hogy szegénységet fogadj, hanem hogy Krisztus igéje szerint, mindent adj el, a mid van és add a szegényeknek. Ezt parancsolja az Úr! Miért fogadod te azt, a mit az Úr parancsol? Ha pedig szegény vagy: miért fogadsz szegénységet, mikor akarva nem akarva kénytelen vagy viselni? Mit fogadod, hogy rút leszel, mikor előbb vagy az, mint fogadod? . . .“

Ez a logikai kérlelhetetlen szigor azt bizonyítja, hogy Zwingli lelkivilágában tiszta képe rajzolódott le annak, a mit

isteni törvénytudatnak és ismeretnek nevezünk, a mely nem engedi meg a jobbra-balra térést, hanem az egyenes irányban való haladást parancsolja, a melynél a gazdagságnak is és a szegénységnek is ugyanazon céljai vannak, mert a gazdagnak a szegények gyámoltásával kell a szegénységre törekednie, a mely a léleknek tisztaságát jelenti, a szegénynek pedig a lélek gazdagságát kell elérnie, a mely ismét nem egyéb, mint a lélek tisztasága!

Milyen érdekfeszítőleg állítja szembe az Isten által adott gazdagságot és elrendelt szegénységet, midőn így fejtegeti a kérdést: „Ha Isten azt akarja, hogy te a leggazdagabb légy, gondoldj a királyra vagy fejedelemre, — de abból a célból, hogy azokat, a mik reád vannak bízva, hűséggel sáfárolj: vajjon fogsz-e szegénységet fogadni? Viszont mikor az Úr tőled megtagadta a gazdagságot, de türelmes lelket adott, hogy víg kedvvel viseljed: te pedig egyszersmind szegénységet fogadsz: vajjon a te fogadalmad többet ér-e, mint az isteni kegyelem? Mert ha az isteni kegyelem teljességét elfogadva viseled a szegénységet, soha sem fogsz fogadalmat tenni, hanem mindig az Isten akaratához fogsz alkalmazkodni . . .“

Csak a lelkileg vak nem látja ebből a levezetésből azt, hogy itt a gazdagság és szegénység csakugyan egy célú szolgálnak, magának az isteni akaratnak a teljesítését, mintha fülünkbe akarná a reformátor azt az Ó-szövetségi mondást kiáltani, a gazdag és szegény egyaránt az Úrtól vannak és mindkettő egy úton tartozik járni! (Példabeszéd 22, 2.)

A reformátor itt nem hivatkozott a szent írásbeli helyre, de nyilvánvaló, hogy a szegénységi evangyéliumi tanács nem máson alapszik, — helytelen írás-magyarázattal, mint az evangyéliumi gazdag ifjuhoz intézett parancson és ahhoz fűzött nyilatkozaton! (Máté 19, 16-24).

Az *engedelmességet* pedig úgy tekinti, mint a mely nem különleges parancs, nem érdemszerző cselekedet elkövetésére alapot szolgáló tanács, hanem *általánosan kötelező törvény*, mondván ezt: „Engedelmességgel pedig mindnyájan tartoznak mindenkinek, mert ha valaki téged ezer lépésre kényszerít: menj vele kétezret is. (Máté 5, 41).“

Ezt a parancsot összeköti, igen helyesen, magával a *szeretet parancsával*, a mely természetesen engedelmességet is foglal magában, mikor nem keresi a maga hasznát, hanem keresi a másokét s a mikor azt rendeli másokkal cselekedni, a mit kívánunk, hogy mások cselekedjenek mivelünk . . .

Aztán összeköti az engedelmességet magával az egyház fogalmával is, mondván az apostol után, hogy a *Krisztus egyháza egy test* (Róm. 12, 5). „Ez a test pedig mindenek előtt azt keresi,

hogy egy tag se érezzen másként; a kik tehát Krisztus egyházának tagjai, annál fogva, hogy egy testnek tagjai, tartoznak egymást kölcsönösen védeni és egymásnak *engedelmeskedni*.”

És ezzel a két hozzáadással, illetőleg tartalmi kiszélesítéssel kapcsolatban mondja a reformátor: „Mi szükség van arra, hogy te engedelmességet fogadj (igérj), mikor úgy is tartozol vele . . . ?” Vagyis tartozván *engedelmeskedni*, külön fogadásnak nincs sem értelme, sem helye!

Nem kerüli ki a reformátor figyelmét az az ellenvetés sem, a mely így jelentkezhetik: jobb az engedelmisség a véres áldozatnál (I. Sámuel 15, ₂₂). És ezt a szentírási helyet alaposan megmagyarázván, kimondja, hogy itt is csak az *általános* engedelmisségről van szó, a melylyel Istennek tartozunk, a kivel szemben *különleges* engedelmisségről szó sem lehet.

Igy részletenként s részletesen letárgyalván Zwingli a három evangéliumi tanácsot, a következő véglegesítő nyilatkozattal végzi felfogásának ismertetését:

„Azok a szüzességi, szegénységi és engedelmisségi fogadalmak menhelyek és elferdítései a törvénynek és az isteni akaratnak . . . A szüzességet fogadják, a mely nincs hatalmukban és a házasságot megvetik ez által. És midőn foglalkozni kell a gyermekek születésével és művelődésével, saját fogadalmaikkal védekeznek, de ime milyen szépen! az ebeknél is szemérmetlenebbül paráználkodnak. És ha te inted, hogy elhagyván a kolostort, házasodjanak meg, mert látszik, hogy a megtartóztatást megtagadják, azt mondják, a fogadalom törvénye által tartatunk! . . . Itéld meg, vajjon ez nem az isteni törvény elámitása-e az emberi rendeletért? Elhallgatom azokat a tisztátalan és fajtalan dolgokat, a melyeket a szerzetesek nagy része titokban visz véghez a szenvedély féktelenségében. Azért nyilvánvaló, hogy azoknak szive is és teste is mindig össze van mocskolva a szenvedély rútságaival Igazán annyira fajtalanok és tisztátalanok, hogy saját fogadalmaik miatt nem engedelmeskednek az Isten törvényének. Így az ő *szegénységük nem szegénység*, a mint soha sem lehet a gazdagságot nagyobb nyugalommal együtt találni, mint épen a kolostorokban. Ha városban élsz, még ha a leggazdagabb vagy is, sokról tartozol gondoskodni, fel s alá futkosol, félsz víztől, jégesőtől s az időnek más veszedelmeitől. Azok (a szerzetesek) ezek közül semmitől sem félnek, semmire sem gondolnak, hanem izzadtság és vér nélkül jut a birtokukba minden, nem fáradnak, nem szántják a földet, mikor pedig . . . egy piaczon sincs sem fácán, sem fenyő-madár, sem nyúl, sem őz, sem hal, nekik visznek. Lám milyen nagy dolog ezeknek a szükségét elviselni! . . . Minek említsem a ruhát? Télben úgy öltözködnek bőrökkel,

gyapjúkkal s úgy védekeznek tízzel, hogy gyakran akaratlanul is izzadni kénytelenek; nyárban széljáró öltönyt viselnek, — minden nehéz ruhát eldobnak s azt hisszük, levegővel táplálkoznak. — Az *engedelmességgel* pedig úgy vannak, hogy ha a szüle szükségét szenved, nem szabad segítséget vinni neki, nem még akkor sem, ha az egész vagyonát adta oda, hogy a kakuk-fit elhelyezze a fészekben. Ha betegeskedik, e miatt az engedelmesség miatt nem szabad kimenni, a betegséget gyógyítani, enyhíteni, segíteni Senkinek sem tartoznak semmivel, csak önmaguknak, senkire sincs gondjuk, csak önmagukra . . . Imádtatnak, tiszteltetnek és istenek gyanánt tartatnak . . .

„Ezek azok az istentelen fogadalmak! . . Igérnek, fogadnak segítséget, de megelégsznek, hogy ígérték; a kecskéknél kívágyóbbak. Igérnek szegénységet, holott maguk a királyok többet nélkülöznek, mint ők. Igérnek engedelmességet, a mely nyilvánvalólag engedetlenség Isten iránt és távol áll minden keresztyén szeretettől. Tehát elárulják a Krisztust, a kik magukat ezeknek a fogadalmaknak alávetik, Istennek a törvényétől eltávoloznak, mert a magukéit követik, az istenieket megvetve és eldobva, az emberiséget lerázzák magukról a rokonokkal és felebarátokkal szemben, mert kicsoda uralkodik náluknál kegyetlenebbül, — kicsoda őrzi a magáét erősebben, mint ők? . . . Azért mindenki előtt nyílt dolog, hogy ez az élet az ember elleniségétől, a sátántól van, a mely mint konkoly vettetett az Úr buzájába. (Máté 13, 25). Gondosan óvott ettől a bajtól Pál, a legéberebb vigyázó a Cselek. 20, 29 és Koloss. 2, 18-ban.“

A reformátor nyilatkozata félremagyarázhatlan, azt senki félre nem értheti. Hanyagság, ámitás, ön- és világ-csalás az evangyéliomi tanácsok tanítása s azok szerint való élés, a mely a legförtelmesebb a szüzességi fogadalom mellett, a mely a leggazdagabb a szegénység daczára és a mely a legerőszakosabb uralom az engedelmesség fitogtatása mellett.

És kicsoda nem veszi észre, hogy a reformátor által olyan erősen, jellemzett tanácsok s fogadalmak ma is érvényesülnek? . . . És kicsoda meri azt állítani, hogy a szüzesség fogadalmát hiven megtartják azok, a kik ezt állítják: mi csak nőtlenséget fogadunk! — hogy a szegénységet tisztelik azok, a kik a pápaság világi hatalmát akarják visszaállítani a megfelelő világi vagyonnal s a kiknek a magyar birodalomban csekélység a nagyváradi római püspöki javadalom, — és hogy az engedelmességet gyakorolják azok, a kik mindent elkövetnek, hogy *nekik* engedelmeskedjék az egész világ?!

Azt hiszem, hogy senki sincs, a ki be ne látná, hogy az a mit Zwingli így fejezett ki: „Most pedig, a midőn szemeinket

Isten ismét felnyitotta: úgy járunk mintegy világosságban, távolítsunk el minden rosztat, de okosan és jó móddal, hogy a következők rosszabbak ne legyenek az előbbieknél“ ma is teljes igazságot foglal magában s a protestantizmusnak az a kötelessége, hogy ezt megfigyelve, kérés nélkül leplezze le a mai visszaéléseket is.

Zwingli az evangéliumi tanácsokkal alaposan elbánt, — nem hagyott rajtok, mert nem is hagyhatott, semminemű tisztességet. A későkori protestánsok is írtsék meg ezt s a rosszul értelmezett türelem s elnézés törvényeit ne hagyják magukon uralkodni.

A reformátorok szelleme parancsoljon velünk, a mely az Isten lelkének parancsát adja!

Dr. Tüdös István.